

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Rocznice katyńskie w latach 1990-2010. Miejsce i funkcje rytuału politycznego w polskiej kulturze pamięci

Głównym celem badań przeprowadzonych w rozprawie było ukazanie funkcjonalnego wymiaru rytuałów politycznych związanych z obchodami rocznic zbrodni katyńskiej w latach 1990-2010.

Zarysowanej problematyce badawczej podporządkowana została struktura rozprawy. Rozprawę otwiera postawienie pytań i hipotez badawczych, określenie ram czasowych oraz omówienie materiałów źródłowych. Ponadto w części teoretycznej pracy omówiony został stan badań nad kluczowymi dla dysertacji zagadnieniami oraz metodologia prowadzenia badań.

W części badawczej rozprawy zweryfikowane zostały postawione hipotezy badawcze. Badania metodą politolingwistyczną pozwoliły zaobserwować dziesięć toposów organizujących rocznicowy dyskurs katyński. Należały do nich: topos *ofiary niewinnej, naruszonej sprawiedliwości, zadośćuczynienia, sprawiedliwych Rosjan, przyjaciół Moskali* oraz topos *wierchuszki*, a także topos *wspólnego pola pamięci, pojednania (od wrogów do przyjaciół)*, topos *wzajemnego przebaczenia* oraz *rocznicy jako szczególnej okazji* czy topos *nieludzkiej ziemi*.

Przeprowadzona analiza zawartości treści doniesień medialnych towarzyszących obchodom katyńskim oraz analiza metodą semantyczno-pragmatyczną retoryki rocznicowej pozwoliły ukazać szereg funkcji, które pełnił rytuał katyński w polskiej kulturze pamięci od 1990 do 2010 roku. Wywód nt. funkcji uporządkowany został od najistotniejszej i najobszerniej zaprezentowanej funkcji emocjonalnej, poprzez funkcje takie jak normatywna, legitymizacyjna, integracyjna, edukacyjna, po performatywną. Wśród elementów funkcji emocjonalnej wyodrębnione zostały takie zjawiska jak przymus powtarzania, redukcja lęku czy kompensacja. Dzięki wykorzystaniu teorii traumy kulturowej, omówiony został mit założycielski, wskazywany przez polityków w trakcie przemówień rocznicowych, wiążący się z kłamstwem i prawdą o zbrodni katyńskiej. Poprzez uczestnictwo w rocznicowych obchodach katyńskich podmiot zbiorowy powtarzał rytualnie swoje przywiązanie do prawdy, do odkłamywania dziejów, do walki z fałszowaniem historii. Przyjmując założenie, że każde traumatyczne doświadczenie reaktywuje wcześniejsze nieprzepracowane traumatyczne doświadczenia, przymus powtarzania odniesiony został do traumy spowodowanej *damnatio memoriae* związanej z początkami chrześcijaństwa. Właściwości tak skonstruowanego mitu w polskim kontekście historycznym umożliwiają eksploatowanie go w dyskursie jako środka legitymizacji władzy poprzez nawoływanie do walki z zafałszowaniem historii. Ponadto, w ramach rozważań na temat funkcji performatywnej, omówione zostało, obecne w dyskursie rocznicowym po katastrofie prezydenckiego samolotu lecącego na obchody 70. rocznicy zbrodni, zjawisko znane jako „drugi Katyń”. Zbudowana w wskazany wcześniej sposób narracja o zbrodni katyńskiej mogła posłużyć jako matryca do budowania narracji smoleńskiej.

Dysertacja doktorska zakończona została przywołaniem postawionego na wstępie problemu badawczego i próbą odpowiedzi na postawione pytania badawcze oraz weryfikacji hipotez badawczych. Zaprezentowane zostały również wnioski wynikające z analizy, nakreślonego we wstępie, przedmiotu badań.

Słowa kluczowe: rytuał polityczny, retoryka rocznicowa, politolingwistyka, rocznica zbrodni katyńskiej